

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 9 (2019)

9ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Δέσποινα Μαρία Μαστροκώστα, Σταύρος Τάχος, Λήδα Στάμου

doi: [10.12681/edusc.3146](https://doi.org/10.12681/edusc.3146)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μαστροκώστα Δ. Μ., Τάχος Σ., & Στάμου Λ. (2020). ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 9, 438–452. <https://doi.org/10.12681/edusc.3146>

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Λήδα Στάμου, Αναπλ. Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

lstamou@uom.edu.gr

Δέσποινα Μαρία Μαστροκώστα, Εκπαιδευτικός της Μουσικής

Sant_uri@hotmail.com

Σταύρος Τάχος, Υποψήφιος Διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

staxos@gmail.com

Περίληψη

Αφορμή για την παρούσα έρευνα αποτέλεσαν οι προβληματισμοί και τα βιώματα της γράφουσας στο αντικείμενο της μάθησης και διδασκαλίας του παραδοσιακού μουσικού οργάνου μέσα από ατομικά μαθήματα. Η εργασία βασίζεται στο ευρύτερο θεωρητικό πλαίσιο που αφορά στα χαρακτηριστικά των σπουδαστών ατομικού παραδοσιακού μουσικού οργάνου (μαθητές μουσικών σχολείων /φοιτητές/ μαθητές ωδείων) και τις απόψεις τους για την άριστη διδασκαλία. Το δείγμα αποτέλεσαν 236 σπουδαστές παραδοσιακών μουσικών οργάνων, εκ των οποίων 158 ήταν μαθητές μουσικών σχολείων ηλικίας 12 έως 18 ετών, 59 ήταν προπτυχιακοί φοιτητές πανεπιστημιακών μουσικών τμημάτων και 19 ήταν σπουδαστές ωδείων. Οι συμμετέχοντες στο δείγμα απάντησαν σε γραπτό ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε από την ερευνήτρια. Επιπλέον, 15 μαθητές ενός μουσικού σχολείου από το δείγμα της έρευνας, συμμετείχαν σε μια ομάδα εστίασης (focus group), προκειμένου να σχηματιστεί μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με την άποψη των μαθητών για το πώς πραγματικά θέλουν τον καθηγητή τους στη διδασκαλία του παραδοσιακού ατομικού οργάνου. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την έρευνα και παρατίθενται συμπεράσματα και προτάσεις για τη βελτίωση της μουσικής διδασκαλίας.

Λέξεις-Κλειδιά

Παραδοσιακή μουσική; Όργανο; Αριστεία; οργανική μουσική διδασκαλία; Μαθητής;

Abstract

The reason for this research was the reflections and the experiences of the writer in the subject of learning and teaching a traditional musical instrument through individual lessons. This study is based on wider theoretical framework concerning the characteristics of students of individual traditional musical instruments (students of music schools / students / conservatory students) and their views about teaching excellence. The sample consisted of 236 students of traditional musical instruments, of

whom 158 were students of music schools aged 12 to 18, while 59 were undergraduate students of university music departments and 19 were students of conservatories. The participants in the sample responded to a written questionnaire which was made by the researcher. Furthermore, 15 students from a sample school participated in a focus group in order to form a more complete picture of the students' opinion about how they really want their teacher to teach the traditional individual instrument. There are presented the results of the research and there are sited conclusions and suggestions for the improvement of music teaching.

Keywords

Traditional music; teaching excellence; instrumental music teaching; student; needs;

Θεωρητικό Υπόβαθρο

Αρκετές είναι οι μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί για να ερευνηθούν τα χαρακτηριστικά του «άριστου» δασκάλου μουσικής και της «άριστης» διδασκαλίας σύμφωνα με τις απόψεις μαθητών και φοιτητών, καθώς επίσης και οι παράγοντες που επιδρούν στη μουσική εκπαίδευση. Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση της παρούσας μελέτης έγινε εμφανές το έντονο ενδιαφέρον των ερευνητών για το συγκεκριμένο θέμα τόσο στον χώρο της μουσικής όσο και της γενικής εκπαίδευσης. Η συγκεκριμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση επικεντρώνεται στην αναζήτηση της αντίστοιχης διαθέσιμης ερευνητικής βιβλιογραφίας από το 2001 και έπειτα, με έμφαση στα έτη 2010 έως 2015.

Πιο συγκεκριμένα, ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Rife, Shnek, Lauby και Lapidu (2001), τα αποτελέσματα της οποίας ανέδειξαν την *απόλαυση* και την *άσκηση* ως σημαντικά στοιχεία για την ικανοποίηση των παιδιών, με τα παιδιά να δείχνουν γενικά ικανοποιημένα με τα ιδιαίτερα μαθήματα μουσικής.

Ακόμα ένας σημαντικός αριθμός μελετών (Corbett & Wilson, 2002; Finney, 2003; Murphy, Delli & Edwards, 2004; Gourneau, 2005; Thorgersen, Johansen & Juntunen, 2015) ασχολείται με τους παράγοντες που αφορούν στα χαρακτηριστικά των «καλών» δασκάλων. Σύμφωνα με αυτούς, οι «καλοί» δάσκαλοι: 1) σιγουρεύονται ότι οι μαθητές κάνουν τις εργασίες τους, 2) μπορούν και ελέγχουν την τάξη, 3) είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν τους μαθητές όταν και όποτε τους χρειαστούν, 4) επεξηγούν με σαφήνεια τις εργασίες που πρέπει να κάνουν οι μαθητές και το περιεχόμενό τους, 5) μπορούν και αλλάζουν συχνά τη ρουτίνα της τάξης, 6) αφιερώνουν χρόνο για να γνωρίσουν τους μαθητές και τις συνθήκες διαβίωσής τους, 7) δημιουργούν ένα θετικό κλίμα μάθησης.

Άλλες έρευνες (Minor, Onwuegbuzie, Witcher & James, 2002; Fajet, Bello, Leftwich, Mesler & Shaver, 2005; Polk, 2006; Kelly, 2008; Brown, Morehead & Smith, 2008; Davis, 2010; Hoşg r r, 2012; Feng & Wood, 2012; Jiménez & Navaridas, 2012; Gao & Liu, 2013; Alpasan & Tufan, 2014; Burak, 2014; Brimhall, 2014; Balli, 2014; Samaga & Hemalatha, 2014; Thorgersen, Johansen & Juntunen, 2015; Bradley, Kirby & Madriaga, 2015) δείχνουν ότι τα σημαντικότερα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τον «καλό» δάσκαλο συμπυκνώνονται στις εξής κατηγορίες: 1) μαθητοκεντρική προσέγγιση, 2) αποτελεσματική διαχείριση της τάξης και των ζητημάτων συμπεριφοράς, 3) διδακτική ικανότητα του δασκάλου, η οποία μεταφράζεται στην ικανότητά του να λειτουργεί ο ίδιος ως ιδανικό πρότυπο και να παρουσιάζει τη γνώση στην πράξη με τρόπο «απτό», 4) επαγγελματική εξέλιξη, με την έννοια της προσπάθειας για συνεχή μάθηση, βελτίωση, επιμόρφωση και παρακολούθηση των εξελίξεων του τομέα, 5) γνώση του αντικειμένου διδασκαλίας, 6) ενθουσιασμός για τη διδασκαλία,

7) ικανότητα επικοινωνίας και μεταδοτικότητα, 8) η προσωπικότητα, 9) ευχέρεια στη χρήση νέων τεχνολογιών, 10) να έχει χιούμορ, 11) να δίνει ανατροφοδότηση.

Επίσης, ευρήματα μελετών (Westbrook, 2004; Napoles & MacLeod, 2015) δείχνουν ότι οι λεκτικές διατυπώσεις του δασκάλου, η οπτική επαφή με τον μαθητή, η μεταδοτικότητα, η σωματική απόσταση από τον μαθητή, οι αλλαγές στη φωνή, οι κινήσεις αλλά και οι εκφράσεις του προσώπου του δασκάλου, είναι σημαντικές για τη διδασκαλία και προωθούν τη μάθηση. Επιπλέον χαρακτηριστικά προσωπικότητας του καθηγητή (προσιτός, γνώστης του αντικειμένου, βοηθητικός, ενθουσιώδης, κ.α.), καθώς και χαρακτηριστικά και πράξεις του που αφορούν κατά κύριο λόγο στη φροντίδα προς τον φοιτητή (όπως η υπομονή, η φιλική διάθεση, το να καθοδηγεί και να παρακινεί τους φοιτητές), η ευχάριστη ατμόσφαιρα της τάξης, το να δίνει ο καθηγητής προκλήσεις, η καλή γνώση του αντικειμένου αλλά οι υψηλές προσδοκίες από τους μαθητές, συνιστούν μια άριστη διδασκαλία για την ανώτατη εκπαίδευση και μακροπρόθεσμα, οδηγούν σε βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της διδασκαλίας (Moore & Kuol, 2007; Parker, 2014; Sindberg, 2014).

Τέλος, διάφορες έρευνες (Kuhlman, 2004; Williams, 2006; Susan Hallam, Lynne Rogers, Andrea Creech, 2008; Lavin, Korte & Davies, 2011; Lupascu, Panisoara & I.Panisoara, 2013; Samaga & Hemalatha, 2014) έχουν επίσης επιβεβαιώσει την επίδραση παραγόντων όπως το «φύλο» και το «χρόχρωμα οργάνων» στις μουσικές προτιμήσεις μαθητών και φοιτητών τόσο ως προς την επιλογή του οργάνου αλλά και ως προς τα χαρακτηριστικά που ζητούν από τον «καλό» δάσκαλο. Επιπροσθέτως, στη μελέτη των Doğan & Erdal (2016) ερευνώνται τα «γούστα» των συμμετεχόντων στα μουσικά όργανα, σύμφωνα με ορισμένες δημογραφικές και κοινωνικές μεταβλητές. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα έδειξε ότι παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο, το επίπεδο εισοδήματος και η επιλογή του είδους μουσικής που ακούει κανείς επηρεάζει την επιλογή των συμμετεχόντων στα μουσικά όργανα.

Στόχοι της παρούσας έρευνας

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει:

- 1) τις απόψεις των μαθητών μουσικών σχολείων, προπτυχιακών φοιτητών και μαθητών ωδείων, σχετικά με τα χαρακτηριστικά του άριστου δασκάλου και της άριστης διδασκαλίας
- 2) πιθανούς συσχετισμούς με βάση το «φύλο», την «ηλικία» και «το παραδοσιακό μουσικό όργανο» σε ερωτήσεις του Β' μέρους του ερωτηματολογίου
- 3) πιθανούς συσχετισμούς των χαρακτηριστικών του «καλού» δασκάλου μεταξύ των απόψεων των μαθητών μουσικών σχολείων και των φοιτητών / μαθητών ωδείων

Μεθοδολογία

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 236 σπουδαστές ατομικού παραδοσιακού μουσικού οργάνου, εκ των οποίων 158 ήταν μαθητές από εννέα (09) μουσικά σχολεία (γυμνάσια και λύκεια) της Ελλάδας, 19 ήταν μαθητές ωδείων και 59 ήταν φοιτητές παραδοσιακών μουσικών οργάνων σε πανεπιστημιακά μουσικά τμήματα της Ελλάδας (Α.Ε.Ι. & Τ.Ε.Ι.). Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν (α) γραπτό ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε από τις ερευνήτριες, (β) ομάδα εστίασης.

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από τέσσερα μέρη και περιείχε 34 ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου. Στο 1^ο μέρος ζητούνταν δημογραφικού τύπου πληροφορίες από τους συμμετέχοντες (φύλο, ηλικία, αντικείμενο σπουδών, κ.ά.), ενώ το 2^ο μέρος περιλάμβανε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου σχετικά με τα «θέλω» των

μαθητών/φοιτητών γύρω από τη μουσική, το παραδοσιακό όργανο που έχουν επιλέξει, τους λόγους που το επέλεξαν κ.ά. Επίσης περιλάμβανε ερωτήσεις κλειστού τύπου, σχετικά με τις απόψεις των μαθητών/φοιτητών για το πώς θα ήθελαν να διδάσκονται το παραδοσιακό όργανο, καθώς και τις απόψεις τους για το ποια είναι τα χαρακτηριστικά του «άριστου» δασκάλου. Στο τελευταίο μέρος υπήρχαν ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, που διερευνούσαν τις εμπειρίες των συμμετεχόντων από τη μουσική τους εκπαίδευση και τη γνώμη τους για το πώς θα ήθελαν οι ίδιοι να είναι ως καθηγητές.

Η ομάδα εστίασης αφορούσε σε ημι-δομημένη δια ζώσης συζήτηση που διενεργήθηκε με υπο-δείγμα 15 μαθητών από ένα από τα μουσικά σχολεία που συμμετείχαν στην έρευνα. Οι μαθητές ήταν ηλικίας 12-15 ετών που συμμετείχαν σε ένα παραδοσιακό μουσικό σύνολο στο εν λόγω σχολείο. Η συζήτηση διήρκεσε μία διδακτική ώρα και είχε ως βάση της τέσσερις (4) κομβικές ερωτήσεις, σχετικά με τις εμπειρίες, συναισθήματα και αναμνήσεις των μαθητών από όλα τα χρόνια των σπουδών τους στην παραδοσιακή μουσική, καθώς και σχετικά με τα χαρακτηριστικά που επιθυμούν να έχει ο δάσκαλός τους στη δευτεροβάθμια μουσική εκπαίδευση. Η ομάδα εστίασης διενεργήθηκε με συντονιστή μία εκ των ερευνητών της παρούσας έρευνας, η οποία ήταν καθηγήτρια των μαθητών που συμμετείχαν στην ομάδα από το εν λόγω σχολείο.

Στατιστική Ανάλυση

Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS. Στην περιγραφική στατιστική οι συνεχείς μεταβλητές εκφράστηκαν με τη μέση τιμή (mean) και την τυπική απόκλιση (Standard Deviation), ενώ οι κατηγορικές μεταβλητές ως απόλυτες και σχετικές (%) συχνότητες. Ο έλεγχος της κανονικότητας των μεταβλητών έγινε με το κριτήριο Shapiro-Wilk σε όλες τις περιπτώσεις, διότι το δείγμα δεν ήταν πολύ μεγάλο. Για τις συνεχείς μεταβλητές ανεξαρτήτων δειγμάτων που ακολουθούσαν κανονική κατανομή χρησιμοποιήθηκαν οι έλεγχοι Μέσων Τιμών ANOVA και t-Test, ενώ για τις συνεχείς μεταβλητές ανεξαρτήτων δειγμάτων που δεν ακολουθούσαν κανονική κατανομή χρησιμοποιήθηκε ο μη-παραμετρικός έλεγχος Kruskal-Wallis. Για τις συνεχείς μεταβλητές εξαρτημένων δειγμάτων που δεν ακολουθούσαν κανονική κατανομή, χρησιμοποιήθηκε ο Έλεγχος Μέσων Τιμών του Friedman, ενώ για τις συνεχείς μεταβλητές 2 εξαρτημένων δειγμάτων που ακολουθούν κανονική κατανομή χρησιμοποιήθηκε το pPaired sSamples tT-TTest. Για τον έλεγχο του βαθμού συσχέτισης μεταξύ δύο συνεχών μεταβλητών που είχαν κανονική κατανομή, χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson r και για τις μεταβλητές που δεν είχαν κανονική κατανομή, ο συντελεστής συσχέτισης Spearman's rho. Όλες οι υποθέσεις ελέγχθηκαν σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p < 0.05$.

Περιγραφική Στατιστική Ανάλυση

Η μελέτη έγινε με ένα δείγμα 158 μαθητών μουσικών σχολείων και ένα δείγμα 78 φοιτητών/ μαθητών ωδείων. Αναφορικά με το δείγμα των μαθητών μουσικών σχολείων, οι 72 (45.6% του συνόλου) είναι αγόρια και οι 86 (54.4% του συνόλου) κορίτσια. Οι 122 μαθητές (77.2% του συνόλου) φοιτούν στο μουσικό γυμνάσιο, ενώ οι υπόλοιποι 36 (22.8%) φοιτούν στο μουσικό λύκειο.

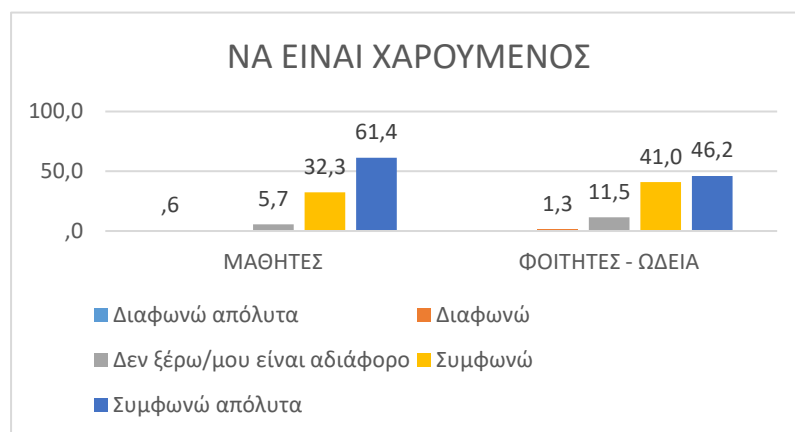
Στο δείγμα των 78 φοιτητών / μαθητών ωδείων, οι 48 (61.5% του συνόλου) είναι αγόρια και 30 (38.5% του συνόλου) είναι κορίτσια. Από το σύνολο (9% του συνόλου) είναι φοιτητές σε Α.Ε.Ι., 52 (66.7%) φοιτούν στο Τ.Ε.Ι., ενώ οι υπόλοιποι 19 (24.4%) είναι μαθητές Ωδείου.

Ευρήματα

Στη συγκεκριμένη παρουσίαση θα εστιάσουμε στα χαρακτηριστικά εκείνα που κατά τη γνώμη των μαθητών και φοιτητών, καθιστούν «καλό» έναν καθηγητή, στη διδασκαλία του ατομικού παραδοσιακού μουσικού οργάνου.

Πιο συγκεκριμένα,

Στην ερώτηση, «**θα θέλατε ο καθηγητής σας να είναι χαρούμενος;**»

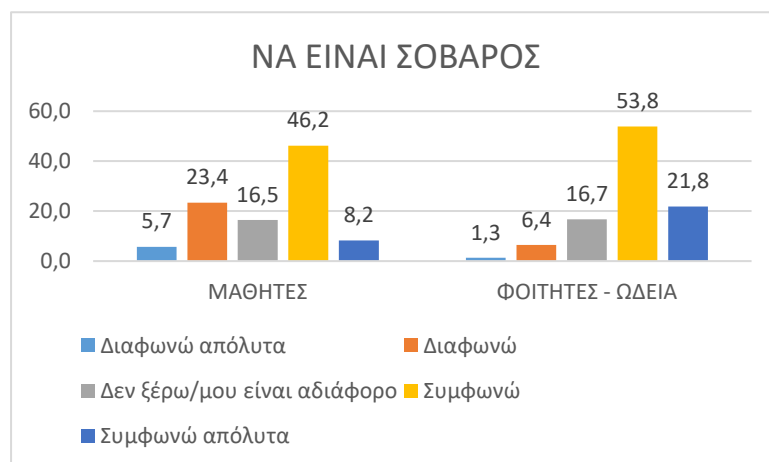

Από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 97 (61,4%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα ο καθηγητής τους να είναι χαρούμενος, οι 51 (32,3%) απάντησαν ότι συμφωνούν, οι 9 (5,7%) απάντησαν ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο και μόνο

ένας (0,6%) απάντησε ότι διαφωνεί απόλυτα στο να είναι χαρούμενος ο καθηγητής.

Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 36 (46,2%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα. Οι 32 (41%) ότι συμφωνούν, οι 9 (11,5%) ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο και μόνο ένας (1,3%) απάντησε ότι διαφωνεί.

Στην ερώτηση, «**θα θέλατε ο καθηγητής σας να είναι σοβαρός;**»

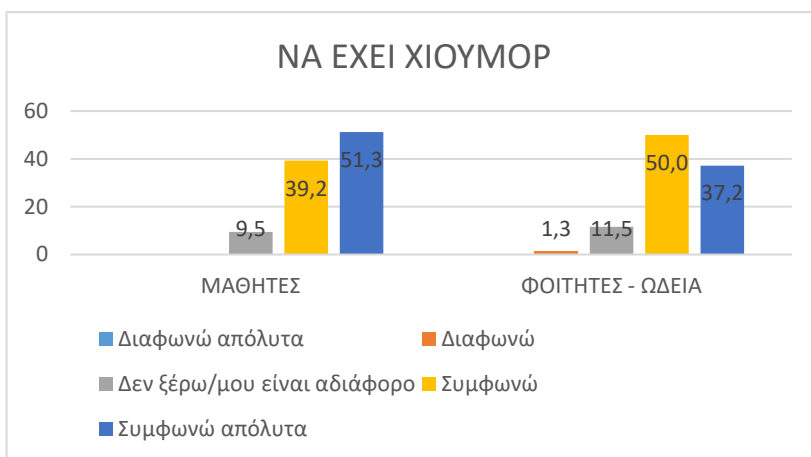

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 13 (8,2%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα. Οι 73 (46,2%) απάντησαν ότι συμφωνούν. Οι 26 (16,5%) απάντησαν ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Οι 37 (23,4%) απάντησαν ότι διαφωνούν και οι 9 (5,7%) απάντησαν ότι

διαφωνούν απόλυτα.

Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 17 (21,8%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα. Οι 42 (53,8%) απάντησαν ότι συμφωνούν. Οι 13 (16,7%) απάντησαν ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Οι 5 (6,4%) απάντησαν ότι διαφωνούν και μόνο ένας (1,3%) απάντησε ότι διαφωνεί απόλυτα.

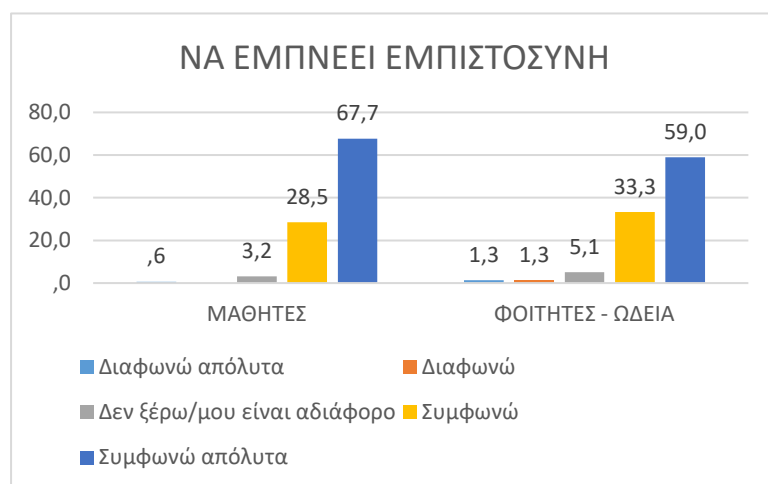
Στην ερώτηση «**θα θέλατε ο καθηγητής σας να έχει χιούμορ;**»

Από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 81 (51,3%) , απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα στο να έχει χιούμορ ο καθηγητής τους , οι 62 (39,2%) απάντησαν ότι συμφωνούν και οι 15 (9,5%) απάντησαν ότι τους είναι αδιάφορο. Όσο

αφορά τους φοιτητές , από τους 78 , οι 29 (37,2%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 39 (50%) απάντησαν ότι συμφωνούν , οι 9 (11,5%) απάντησαν ότι τους είναι αδιάφορο ενώ μόνο ένας (1,3%) απάντησε ότι διαφωνεί στο να έχει χιούμορ ο καθηγητής.

Στην ερώτηση , «**θα θέλατε ο καθηγητής σας να εμπνέει εμπιστοσύνη;**»

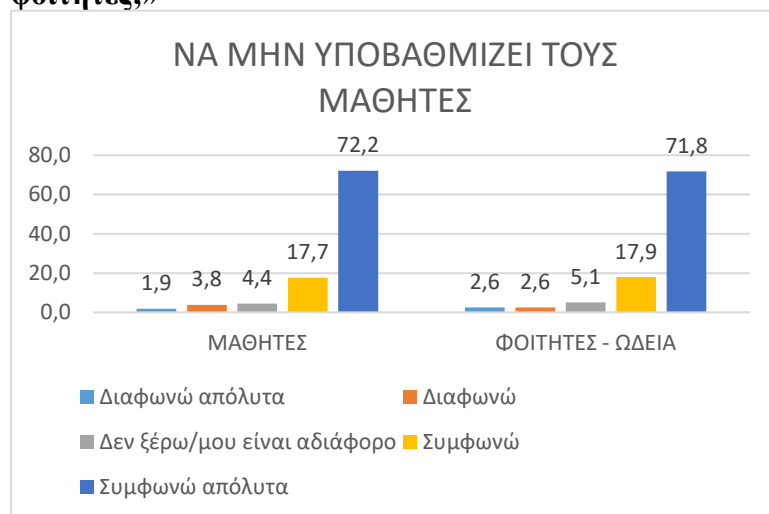

Από τους 158 μαθητές , οι 107 (67,7%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα. Οι 45 (28,5%) ότι συμφωνούν. Οι 5 (3,2%) ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο και ένας (0,6%) απάντησε ότι διαφωνεί απόλυτα.

Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 46 (59%) συμφωνούν

απόλυτα. Οι 26 (33,3%) συμφωνούν. Οι 4 (5,1%) απάντησαν ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Ένας (1,3%) απάντησε ότι διαφωνεί και ένας (1,3%) απάντησε ότι διαφωνεί απόλυτα.

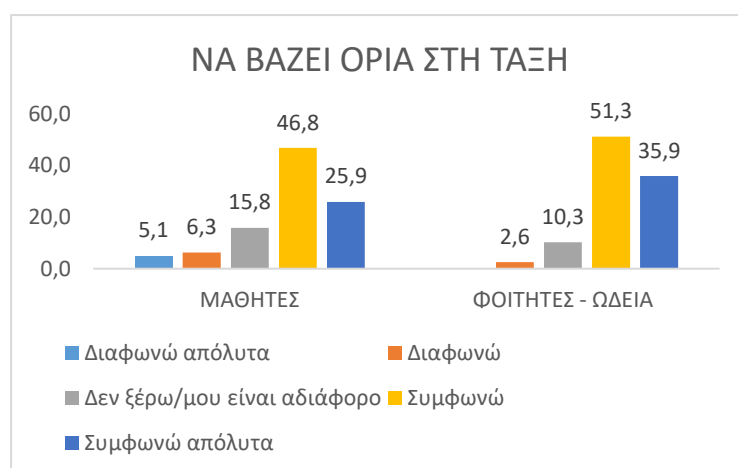
Στην ερώτηση , «**θα θέλατε ο καθηγητής σας να μην υποβαθμίζει τους μαθητές/φοιτητές;**»

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων , οι 114 (72,2%) συμφωνούν απόλυτα. Οι 28 (17,7%) απάντησαν ότι συμφωνούν. Οι 7 (4,4%) απάντησαν ότι δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Οι 6 (3,8%) απάντησαν ότι διαφωνούν και 3 (1,9%) απάντησαν ότι διαφωνούν απόλυτα.

Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων , οι 56 (71,8%) συμφωνούν απόλυτα. Οι 14 (17,9%) συμφωνούν. Οι 4 (5,1%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Οι 2 (2,6%) απάντησαν ότι διαφωνούν και 2 (2,6%) απάντησαν ότι διαφωνούν απόλυτα.

Στην ερώτηση « **θα θέλατε ο καθηγητής να βάζει όρια στην τάξη;**»,

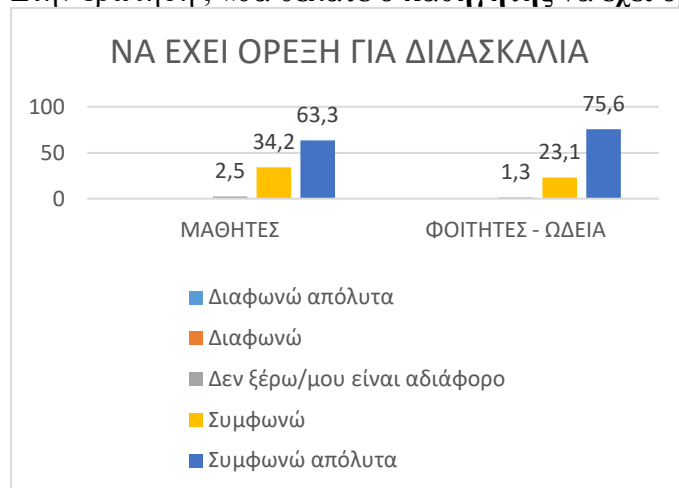

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων , οι 41 (25,9%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα. Οι 74 (46,8%) συμφωνούν. Οι 25 (15,8%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Οι 10 (6,3%) διαφωνούν και οι 8 (5,1%) διαφωνεί απόλυτα. Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων , οι 28 (35,9%) συμφωνούν απόλυτα. Οι 40 (51,3%)

συμφωνούν. Οι 8 (10,3%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο και 2 (2,6%) διαφωνούν.

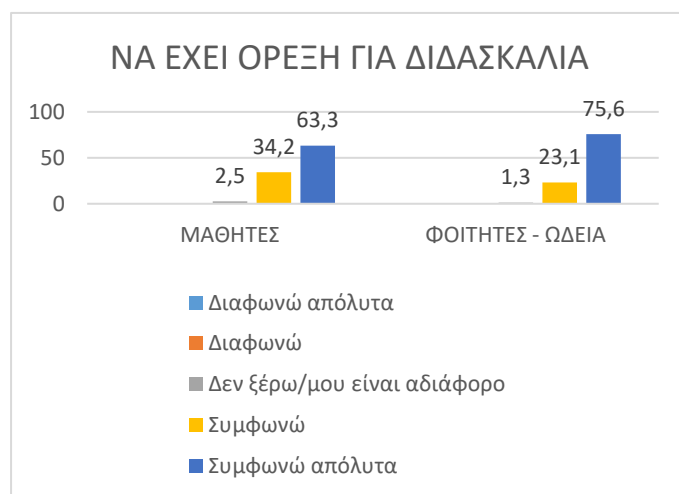

Στην ερώτηση , «**θα θέλατε ο καθηγητής να έχει όρεξη για διδασκαλία;**»

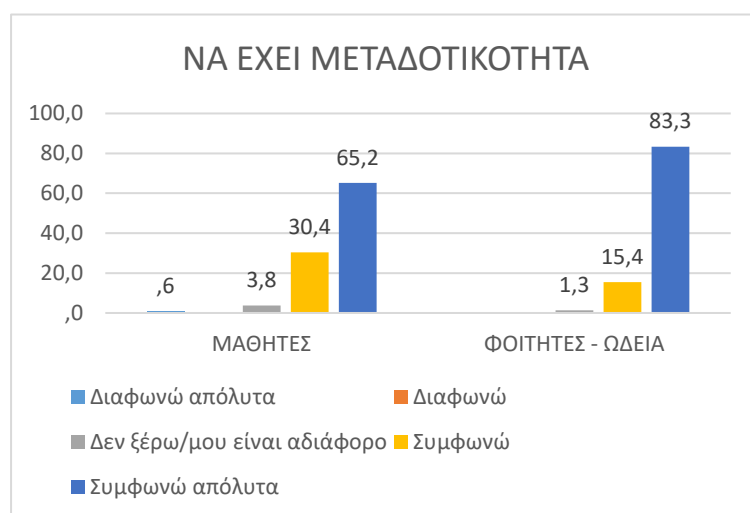

Από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 100 (63,3%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 54 (34,2%) συμφωνούν και τέλος οι 4 (2,5%) δεν ξέρουν/ τους είναι αδιάφορο. Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 59 (75,6%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 18 (23,1%) συμφωνούν και μόνο ένας (1,3%) απάντησε «δεν ξέρω / μου είναι αδιάφορο».

Στην ερώτηση , «**θα θέλατε ο καθηγητής να έχει όρεξη για διδασκαλία;**»

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 100 (63,3%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 54 (34,2%) συμφωνούν και τέλος οι 4 (2,5%) δεν ξέρουν/ τους είναι αδιάφορο. Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 59 (75,6%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 18 (23,1%) συμφωνούν και μόνο ένας (1,3%) απάντησε «δεν ξέρω / μου είναι αδιάφορο».

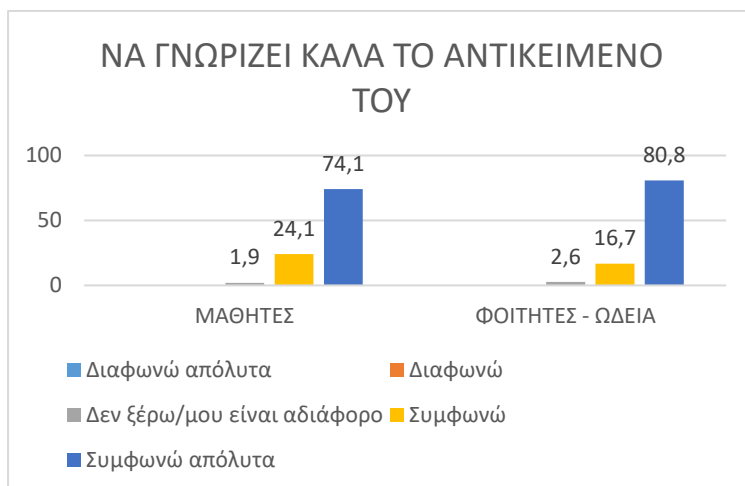

Στην ερώτηση, «**Θα θέλατε ο καθηγητής να έχει μεταδοτικότητα;**»,

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 103 (65,2%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 48 (30,4%) συμφωνούν, οι 6 (3,8%) δεν ξέρω / μου είναι αδιάφορο και ένας (0,6%) διαφωνεί απόλυτα. Από

τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων , οι 65 (83,3%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 12 (15,4%) συμφωνούν και ένας (1,3%) απάντησε ότι δεν ξέρει / του είναι αδιάφορο.

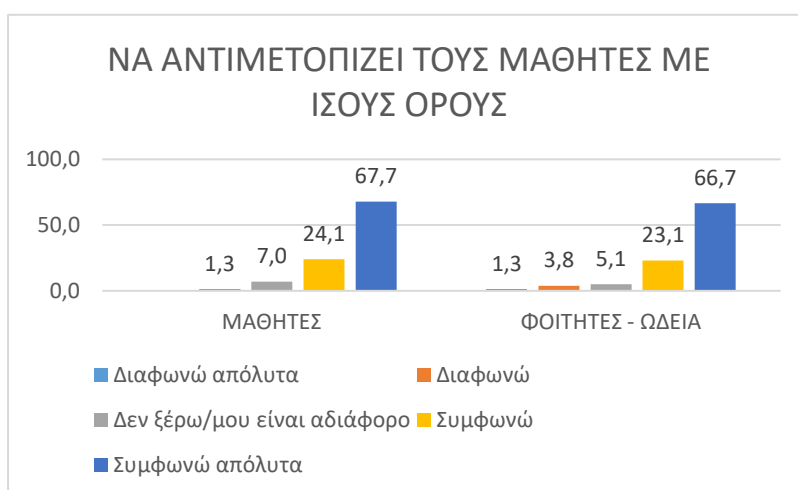
Στην ερώτηση, « θα θέλατε ο καθηγητής να γνωρίζει καλά το αντικείμενό του;»,

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 117 (74,1%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 38 (24,1%) συμφωνούν και 3 (1,9%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο. Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 63

(80,8%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 13 (16,7%) συμφωνούν και οι 2 (2,6%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο.

Στην ερώτηση, «θα θέλατε ο καθηγητής να αντιμετωπίζει τους μαθητές με ίσους όρους, να μη κάνει διακρίσεις;»,

από τους 158 μαθητές μουσικών σχολείων, οι 107 (67,7%) απάντησαν ότι συμφωνούν απόλυτα, οι 38 (24,1%) συμφωνούν, οι 11 (7%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο και 2 (1,3%) διαφωνούν. Από τους 78 φοιτητές / μαθητές ωδείων, οι 52 (66,7%) απάντησαν ότι

συμφωνούν απόλυτα, οι 18 (23,1%) συμφωνούν, οι 4 (5,1%) δεν ξέρουν / τους είναι αδιάφορο, οι 3 (3,8%) διαφωνούν και ένας (1,3%) διαφωνεί απόλυτα.

Έλεγχοι συσχετισμών

Στο πλαίσιο της ανάλυσης πραγματοποιήθηκαν στατιστικοί έλεγχοι τόσο στο δείγμα των μαθητών μουσικών σχολείων όσο και στο δείγμα των φοιτητών και μαθητών ωδείων ως προς τα χαρακτηριστικά εκείνα που καθιστούν έναν καθηγητή καλό, στη διδασκαλία του ατομικού παραδοσιακού οργάνου. Στη συνέχεια παρατίθενται οι συσχετισμοί που βρέθηκαν στατιστικά σημαντικοί.

Έλεγχος Υπόθεσης: Οι μαθητές θέλουν να είναι χαρούμενος ο δάσκαλος περισσότερο απ' όσο θέλουν οι φοιτητές / μαθητές ωδείων;

Οι φοιτητές / μαθητές ωδείων θέλουν ο δάσκαλος να είναι χαρούμενος με M.O. 4.32 και SD 0.082. Ο αντίστοιχος μέσος όρος των μαθητών είναι 4.51 με SD 0.081. Σύμφωνα με το κριτήριο Mann-Whitney, η διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους είναι στατιστικά σημαντική ($Z=-2.367$, $p=0.017<0.05$). Άρα, οι μαθητές επιθυμούν να είναι χαρούμενος ο δάσκαλος περισσότερο από όσο οι φοιτητές / μαθητές ωδείων.

Έλεγχος Υπόθεσης: Οι μαθητές θέλουν να είναι σοβαρός ο δάσκαλος περισσότερο απ' όσο θέλουν οι φοιτητές / μαθητές ωδείων;

Οι φοιτητές / μαθητές ωδείων θέλουν ο δάσκαλος να είναι σοβαρός με M.O. 3.88 και SD 0.098. Ο αντίστοιχος μέσος όρος των μαθητών είναι 3.32 με SD 0.118. Σύμφωνα με το κριτήριο Mann-Whitney, η διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους είναι στατιστικά σημαντική ($Z=-4.08$, $p<<0.01$). Άρα, οι μαθητές επιθυμούν να είναι σοβαρός ο δάσκαλος περισσότερο από όσο οι φοιτητές / μαθητές ωδείων.

Έλεγχος Υπόθεσης: Οι μαθητές θέλουν ο δάσκαλος να έχει χιούμορ περισσότερο απ' όσο θέλουν οι φοιτητές / μαθητές ωδείων;

Οι φοιτητές / μαθητές ωδείων θέλουν ο δάσκαλος να έχει χιούμορ με M.O. 4.23 και SD 0.079. Ο αντίστοιχος μέσος όρος των μαθητών είναι 4.43 με SD 0.76. Σύμφωνα με το κριτήριο Mann-Whitney, η διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους είναι στατιστικά σημαντική ($Z=-2.00$, $p=0.046<0.05$). Άρα, οι μαθητές επιθυμούν να έχει χιούμορ ο δάσκαλος περισσότερο από όσο οι φοιτητές / μαθητές ωδείων.

Έλεγχος Υπόθεσης: Οι μαθητές θέλουν ο δάσκαλος να βάζει όρια στην τάξη περισσότερο απ' όσο θέλουν οι φοιτητές / μαθητές ωδείων;

Οι φοιτητές / μαθητές ωδείων θέλουν ο δάσκαλος να βάζει όρια στην τάξη με M.O. 4.2 και SD 0.082. Ο αντίστοιχος μέσος όρος των μαθητών είναι 3.75 με SD 0.11. Σύμφωνα με το κριτήριο Mann-Whitney, η διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους είναι στατιστικά σημαντική ($Z=-2.532$, $p=0.011<0.05$). Άρα, οι φοιτητές / μαθητές ωδείων επιθυμούν να βάζει όρια ο δάσκαλος στην τάξη περισσότερο από όσο θέλουν οι μαθητές.

Έλεγχος Υπόθεσης: Οι μαθητές θέλουν ο δάσκαλος να έχει μεταδοτικότητα περισσότερο απ' όσο θέλουν οι φοιτητές / μαθητές ωδείων;

Οι φοιτητές / μαθητές ωδείων θέλουν ο δάσκαλος να έχει μεταδοτικότητα με M.O. 4.82 και SD 0.05, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος για μαθητές είναι 4.52 με SD 0.06. Σύμφωνα με το κριτήριο Mann-Whitney, η διαφορά ανάμεσα στους μέσους όρους είναι στατιστικά σημαντική ($Z=-2.919$, $p=0.004<<0.01$). Άρα, οι φοιτητές / μαθητές ωδείων θέλουν ο δάσκαλος να έχει μεταδοτικότητα περισσότερο απ' όσο οι μαθητές.

Ομάδα εστίασης (Focus Group)

Στις 18 Απριλίου 2016, στο Μουσικό σχολείο Δράμας, δημιουργήθηκε μια ομάδα εστίασης (focus group) στο μάθημα των μουσικών συνόλων, και συγκεκριμένα στο μουσικό σύνολο σαντουριών. Στη συζήτηση συμμετείχαν 15 παιδιά από Α' γυμνασίου έως Γ' λυκείου. Τα περισσότερα παιδιά ανταποκρίθηκαν στις ερωτήσεις του διδάσκοντα και εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με τα χαρακτηριστικά που θεωρούσαν ότι πρέπει να έχει ένας δάσκαλος στη διδασκαλία ατομικού οργάνου και

στη διδασκαλία μουσικών συνόλων για να θεωρείται άριστος, ενώ τους δόθηκε η δυνατότητα να δηλώσουν πώς θα ήθελαν να είναι οι ίδιοι ως καθηγητές και με ποιούς τρόπους θα δίδασκαν αν τους δινόταν η ευκαιρία να διδάξουν.. Η ατμόσφαιρα όπου διενεργήθηκε η συζήτηση ήταν ευχάριστη, καθώς υπήρχε πολύ καλή διάθεση και από τη μεριά της καθηγήτριας και από τη μεριά των μαθητών, υπήρχε αρκετό χιούμορ και τα παιδιά αισθάνονταν οικεία, συζητώντας με άνεση και αυθορμητισμό τα θέματα που θίγονταν. Περίπου το 90% των παιδιών συμμετείχαν ενεργά καλύπτοντας όλες τις ηλικίες/τάξεις.

Το κυρίαρχο θέμα που προέκυψε από την ομάδα εστίασης ήταν η σπουδαιότητα του να δίνεται βήμα στους μαθητές να εκφράζουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους, καθώς και τη γνώμη τους για τη διαδικασία και το περιεχόμενο της μάθησής τους. Σύμφωνα με τους μαθητές, κάθε καθηγητής πρέπει να κάνει τουλάχιστον μία φορά το χρόνο μια τέτοια συζήτηση μέσα στην τάξη με τους μαθητές του, ώστε να ακούγεται η γνώμη των μαθητών. Αν όλοι οι καθηγητές έδιναν βήμα στους μαθητές τους, και άκουγαν τι πραγματικά θέλουν και πώς θέλουν οι μαθητές τον καθηγητή τους, θα υπήρχε μεγαλύτερη βάση για σκέψη, προβληματισμό και αυτοκριτική από τους δασκάλους. Μια τέτοια διαδικασία θα μπορούσε να συμβάλει στη βελτίωση της διδασκαλίας, της μαθησιακής διαδικασίας και των κινήτρων των μαθητών για τη σπουδή του οργάνου. Από την ομάδα εστίασης προέκυψε επίσης ότι αυτό που οι μαθητές θεωρούν σημαντικότερο χαρακτηριστικό για τον καθηγητή, είναι *το να αγαπάει αυτό που κάνει*, και να έχει φλόγα και όρεξη για τη διδασκαλία. Οι μαθητές έθιξαν επίσης, αλλά σε μικρότερο βαθμό από τα προηγούμενα, την *πολύ καλή γνώση του αντικειμένου που πρέπει να διαθέτει ένας δάσκαλος*, την *διάθεση και την ικανότητά του να έχει επαφή με τους μαθητές*, καθώς και το *αίσθημα δικαίου και το χιούμορ ως αναγκαία χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του*. Τα παιδιά ζητούν έναν καθηγητή που θα είναι *αρωγός στη μάθηση τους*, που θα τα *καθοδηγεί και θα τα εμπνέει για μάθηση*, που θα έχει *χιούμορ*, και θα αντιμετωπίζει *ισότιμα* τους μαθητές, και χωρίς να κάνει *διακρίσεις*. Έναν καθηγητή που θα είναι *δίπλα στα παιδιά*, που θα σκέφτεται κυρίως τον μαθητή και τις πραγματικές του ανάγκες και όχι ένα μάθημα δασκαλοκεντρικό. Τέλος οι μαθητές μίλησαν για την ανάγκη ο καθηγητής να μην είναι *προσκολλημένος στο αυστηρό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας* αλλά να *τολμά να το υπερβαίνει*, να δημιουργεί και να προσαρμόζει το μάθημά του στις ανάγκες και τις επιθυμίες των μαθητών του.. Ανακεφαλαιώνοντας, τα θέματα που αναδύθηκαν από την ομάδα εστίασης συνοψίζονται στο ότι οι μαθητές ζητούν έναν δάσκαλο που: α) δίνει βήμα στους μαθητές και την ευκαιρία να ακουστούν, αφουγκράζεται τις ανάγκες τους και προσαρμόζει τη διδασκαλία στην πραγματικότητά τους, *τολμώντας να υπερβεί κάποιες φορές τα στεγανά των προγραμμάτων του Υπουργείου*, β) έχει αγάπη για τη διδασκαλία, β) διαθέτει γνώση του αντικειμένου, και γ) έχει καλή επαφή και σχέση με τους μαθητές λειτουργώντας ως αρωγός και πηγή έμπνευσης.

Συμπεράσματα

Τα ευρήματα τόσο από τα ερωτηματολόγια όσο και από τη συζήτηση με την ομάδα εστίασης, δείχνουν ότι οι μαθητές ζητούν το ενδιαφέρον του καθηγητή εξίσου σε προσωπικό και εκπαιδευτικό επίπεδο, ενώ επιθυμούν να έχουν βήμα ώστε να μπορούν να πουν τη γνώμη και τις προτιμήσεις τους στην επιλογή του ρεπερτορίου. Προτιμούν έναν καθηγητή που θα σκέφτεται κυρίως τον μαθητή και τις πραγματικές του ανάγκες και όχι ένα μάθημα δασκαλοκεντρικό. Τα ευρήματα σχετικά με τις απόψεις των μαθητών και σπουδαστών για τα χαρακτηριστικά του άριστου εκπαιδευτικού κατηγοριοποιούνται σε τρεις μεγάλες ενότητες: α) την προσωπικότητά του, β) τον επαγγελματισμό του και γ) την ικανότητα διαχείρισης της τάξης. Αναφορικά με την

προσωπικότητα του δασκάλου, παρατηρείται ότι τα στοιχεία που συνθέτουν τον άριστο δάσκαλο είναι: το ενδιαφέρον για τον μαθητή, το χιούμορ, ο ενθουσιασμός για το μάθημα, η σοβαρότητα, το να είναι ενθαρρυντικός, χαρούμενος και να εμπνέει εμπιστοσύνη. Συγκρίνοντας τις απαντήσεις των φοιτητών και σπουδαστών ωδείων με τις αντίστοιχες απαντήσεις των μαθητών μουσικών σχολείων, συμπεραίνουμε ότι χαρακτηριστικά όπως το χιούμορ και η ευθυμία του δασκάλου ασκούν μεγαλύτερη βαρύτητα στους μαθητές από όσο στους φοιτητές. Η σημασία της ευθυμίας του δασκάλου για την επαφή του με τους μαθητές απαντάται σταθερά στην ερευνητική βιβλιογραφία όπως των Rife, Shnek, Lauby & Lapidus (2001), Kelly (2008), Davis (2010), Fazet, Bello, Leftwich, Mesler & Shaver (2005), Moore & Kuol (2007), Feng & Wood (2012), Bradley, Kirby & Madriaga (2015). Ωστόσο, οι έρευνες των Feng & Wood (2012), Gao & Liu (2013), Samaga & Hemalatha (2014), Bradley, Kirby & Madriaga (2015) αντιπαραβάλλονται στα ευρήματα της έρευνας, στην οποία το χιούμορ έχει μεγαλύτερη βαρύτητα στους φοιτητές παρά στους μαθητές. Το να εμπνέει ο δάσκαλος εμπιστοσύνη, να ενδιαφέρεται για τον μαθητή, να είναι ενθαρρυντικός και ενθουσιώδης για τη διδασκαλία, είναι εξίσου σημαντικά τόσο για τους μαθητές, όσο και για τους φοιτητές / μαθητές ωδείων. Τέλος, οι φοιτητές / μαθητές ωδείων προτιμούν τη σοβαρότητα σε έναν καθηγητή περισσότερο από όσο το επιθυμούν οι μαθητές. Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι όσο μικρότερο σε ηλικία είναι το άτομο και όσο πιο ‘χαλαρό’ είναι το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα η μουσική σπουδή, τόσο περισσότερο χρειάζεται έναν χαρούμενο και ενθουσιώδη δάσκαλο.

Τα συμπεράσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας που οι μαθητές / σπουδαστές παραδοσιακού ατομικού οργάνου θεωρούν σημαντικά, συμφωνούν με πληθώρα προηγούμενων ερευνητικών ευρημάτων, όπως των Brimhall (2014), Fazet, Bello, Leftwich, Mesler & Shaver (2005), Gao & Liu (2013), Corbett & Wilson (2002), Finney (2003), Murphy, Deli, Edwards (2004), Minor, Onwuegbuzie, Witcher, James (2002), Gourneau (2005), Brown, Morehead & Smith (2008), Jimenez, Navaridas (2012), Rife, Shnek, Lauby & Lapidus (2001), Lupascu, 95 Panisoara & I. Panisoara (2013), Gourneau (2005), Moore & Kuol (2007), Feng & Wood (2012), Bradley, Kirby & Madriaga (2015), Davis (2010), Sindberg (2014), Samaga & Hemalatha (2014).

Τα στοιχεία που σχετίζονται με τον επαγγελματισμό ενός άριστου δασκάλου είναι: η μεταδοτικότητα, η γνώση του αντικειμένου που διδάσκει, η ικανότητα προσαρμογής του μαθήματος στις ανάγκες των μαθητών. Οι μαθητές μουσικών σχολείων και οι φοιτητές / μαθητές ωδείων, συμφωνούν απόλυτα στο ότι ο δάσκαλος πρέπει να έχει βαθιά γνώση του αντικειμένου που διδάσκει, να είναι ικανός να προσαρμόσει το μάθημά του ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης και των μαθητών. Σχετικά με τη μεταδοτικότητα, οι φοιτητές τη θεωρούν πιο σημαντική σε έναν δάσκαλο απ’ όσο οι μαθητές πιθανώς λόγω του ότι αποσκοπούν στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και αποζητούν έναν καθηγητή από τον οποίο θα απορροφήσουν όσες περισσότερες γνώσεις μπορούν στο αντικείμενό τους. Όσα προαναφέρθηκαν συμφωνούν με προηγούμενες έρευνες, όπως αυτές των Polk (2006), Kelly (2008), Davis (2010), Feng & Wood (2012), Jimenez & Navaridas (2012), Alpasan & Tufan (2014), Napoles & McLeod (2015), Brimhall (2014), Minor, Onwuegbuzie, Witcher & James (2002), Fazet, Bello, Leftwich, Mesler & Shaver (2005), Moore & Kuol (2007), Brown, Morehead & Smith (2008), Sindberg (2014), Samaga & Hemalatha (2014), Thorgensen & Jogansen (2015), Bradley, Kirby & Madriaga (2015), Corbett & Wilson (2002), Gourneau (2005), Gao & Liu (2013), Bali (2014). Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η ικανότητα διαχείρισης της τάξης. Σε αυτήν την κατηγορία τα χαρακτηριστικά είναι: η μη υποβάθμιση των μαθητών, η δίκαιη αντιμετώπιση των μαθητών με ίσους όρους και η ικανότητα του δασκάλου να βάζει όρια στην τάξη για την διατήρηση της

πειθαρχίας. Για τα χαρακτηριστικά της «μη υποβάθμισης των μαθητών» και της «δίκαιης αντιμετώπισης με ίσους όρους» είναι απόλυτα σύμφωνοι τόσο οι μαθητές, όσο και οι φοιτητές / μαθητές ωδείων. Σχετικά με τη «διατήρηση της πειθαρχίας στην τάξη μέσω ορίων», συμπεραίνουμε ότι οι φοιτητές / μαθητές ωδείων το επιθυμούν περισσότερο απ' όσο οι μαθητές. Τέλος, ο καθηγητής θα πρέπει να είναι σε θέση να αλλάζει τη ρουτίνα του μαθήματος όταν χρειάζεται, να διδάσκει προκαλώντας το ενδιαφέρον των μαθητών / φοιτητών, ώστε να υπάρχει πειθαρχία και καλή διάθεση στην τάξη, ευρήματα που συμφωνούν με την ευρύτερη βιβλιογραφία όπως αυτή των Kelly (2008), Lupascu, Panisoara & I. Panisoara (2013), Alpasan & Tufan (2014) Sindberg (2014), Bali (2014), Gourneau (2005), Gao & Liu (2013), Corbett & Wilson (2002), Davis (2010), Minor, Onwuegbuzie, Witcher & James (2002) Thorgensen & Johansen (2015), Feng & Wood (2012), Sindberg (2014), Bradley, Kirby & Madriaga (2015).

Σχετικά με τα χαρακτηριστικά του άριστου δασκάλου, πέρα από κάποιες διαφορές στις προτιμήσεις μεταξύ μαθητών και φοιτητών, υπήρξε ομοφωνία. Το ενδιαφέρον, ο ενθουσιασμός, η ενθάρρυνση, η γνωστική επάρκεια του αντικειμένου, η προσαρμογή της διδασκαλίας στις εκάστοτε εκπαιδευτικές ανάγκες, η δίκαιη και ισότιμη αντιμετώπιση, είναι τα κυριότερα χαρακτηριστικά που σύμφωνα με τους μαθητές, και καθιστούν έναν δάσκαλο άριστο. Πέρα από τις διαφορές των προσωπικών τους χαρακτηριστικών και αναγκών, όλοι οι μαθητές επιθυμούν μία διδασκαλία μαθητοκεντρική, βασισμένη στον σεβασμό και την αλληλοεκτίμηση.

Συμβολή της Προτεινόμενης Μελέτης στην Επιστήμη/Τέχνη

Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης μπορούν να συμβάλουν θετικά στη βελτίωση της διδασκαλίας, μέσα από τον προβληματισμό των ίδιων των εκπαιδευτικών σχετικά με τα στοιχεία εκείνα, προσωπικά, επαγγελματικά ή στοιχεία σχέσης με τους μαθητές, που τους κάνουν ιδιαίτερα αποτελεσματικούς. Όπως κάθε έρευνα, έτσι και η έρευνα που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, γεννάει περισσότερα ερωτήματα από αυτά που απαντάει. Είναι σημαντικό να συνεχιστούν οι έρευνες πάνω στο θέμα της αριστείας του δασκάλου, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τον ίδιο τον αποδέκτη της διδασκαλίας, δηλαδή τον διδασκόμενο. Τα ευρήματα της βιβλιογραφίας ωστόσο, όπως και τα ευρήματα της παρούσας μελέτης, υπογραμμίζουν περίτρανα τη σημασία των χαρακτηριστικών του δασκάλου για την επιτυχία της μουσικής διδασκαλίας και της διδασκαλίας γενικότερα. Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι ο ακρογωνιαίος λίθος στο γενικό και στο μουσικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι το έμπνηχο δυναμικό της. Καλύτεροι εκπαιδευτικοί, που προσελκύουν και εμπνέουν τους μαθητές/φοιτητές στη μάθηση, που έχουν περισσότερες γνώσεις, δεξιότητες και προσόντα διδασκαλίας, μπορούν να σημαίνουν ένα καλύτερο αύριο για τη μουσική μας παιδεία. Χρειαζόμαστε καθηγητές που είναι αρωγοί στην μάθηση των παιδιών, έχουν όρεξη για διδασκαλία, είναι δίπλα στα παιδιά και θα νοιάζονται πραγματικά για αυτά. Καθηγητές που δεν προκαλούν ανταγωνισμό μεταξύ των μαθητών και αντιμετωπίζουν όλους τους μαθητές ως ίσους. Έτσι, θα έχουμε μαθητές που θα μπαίνουν με όρεξη για μάθηση στη τάξη, που θα εμπνέονται από το καθηγητή τους, και θα δημιουργούν μουσικά. Το τι μας λένε οι ίδιοι οι διδασκόμενοι, μαθητές ή φοιτητές, για τον αποτελεσματικό δάσκαλο είναι ιδιαίτερης σημασίας, διότι οι μαθητές αποτελούν το άλλο κομμάτι του έμπνηχου δυναμικού στην εκπαίδευση πέρα από τους καθηγητές. Οι απόψεις τους μπορούν να συμβάλουν ξεκάθαρα στη βελτίωση της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας. Για αυτό και είναι ώρα να τους ακούσουμε. Η έρευνα μπορεί εδώ να εξυπηρετήσει άμεσα τη βελτίωση της εκπαιδευτικής πράξης και του εκπαιδευτικού συστήματος εν γένει, και

να γεφυρώσει το χάσμα που συχνά υφίσταται μεταξύ έρευνας και εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Βιβλιογραφία

Alpasan, S., & Tufan, A. (2014). Effective Teacher Qualities from International Mathematics, Science and Computer Teachers' Perspectives. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 10(6).

Balli, S. J. (2014). Pre-Service Teachers' Juxtaposed Memories: Implications for Teacher Education. *Teacher Education Quarterly*, 41(3), 105.

Bradley, S., Kirby, E., & Madriaga, M. (2015). What students value as inspirational and transformative teaching. *Innovations in Education and Teaching International*, 52(3), 231- 242.

Brimhall, J. (2014). Characteristics of Music Teachers Who Effectively Promote Social Capital A Literature Review. *Applications of Research in Music Education*.

Brown, N., Morehead, P., & Smith, J. B. (2008). But I Love Children: Changing Elementary Teacher Candidates' Conceptions of the Qualities of Effective Teachers. *Teacher Education Quarterly*, 35(1), 169-183. <http://www.jstor.org/stable/23479037>

Burak, S. (2014). Pre-School and Elementary School Pre-Service Teachers' Perceptions about Effective Teacher Characteristics in Music Education. *Egitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(1), 67.

Corbett, D., & Wilson, B. (2002). What urban students say about good teaching. *Educational Leadership*, 60(1), 18-23.

Davis, V. W. (2010). An exploratory study of secondary school pupils' perspectives regarding the student teachers in their music classrooms. *Journal of Music Teacher Education*, 19(2), 73-88.

Doğan, T., Erdal, B. (2016). Which one is your favorite instrument? A Study on the demographic and socio-cultural factors that affect the instrument preference. *Journal of human sciences*, Volume: 13 Issue: 3 Year: 2016.

Fajet, W., Bello, M., Leftwich, S. A., Mesler, J. L., & Shaver, A. N. (2005). Pre-service teachers' perceptions in beginning education classes. *Teaching and Teacher Education*, 21(6), 717-727.

Feng, S., & Wood, M. (2012). What makes a good university lecturer? Students' perceptions of teaching excellence. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 4(2).

Finney, J. (2003). From resentment to enchantment: What a class of thirteen-year olds and their music teacher tell us about a musical education. *International Journal of Education and the Arts*, 4(6), 1-23.

Gao, M., Liu, Q.(2013). Personality Traits of Effective Teachers Represented in the Narratives of American and Chinese Pre-service Teachers: A Cross-Cultural Comparison. *International journal of humanities and social science*, 3(2)

Gourneau, B. (2005). Five attitudes of effective teachers: Implications for teacher training.

Essays in Education, 13, 1-8.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.516.1453&rep=rep1&type=pdf>

Green, L. (2010). Musical “learning styles” and “learning strategies” in the instrumental lesson: Some emergent findings from a pilot study. January 2010, *Psychology of Music* 40 (1) DOI 10.1177/035735610385510 .

Hallam, S., Rogers, L., Creech. A. (2008). Gender differences in musical instrument choice. Volume: 26 issue: 1, page(s): 7-19.

Hoşg r r, T. (2012). A Discussion of What Makes a Good Teacher: Opinions of Pre-Service Primary School Teachers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 55.

Jiménez, T., & Navaridas, N. (2012). What characterizes an "excellent teacher"? The students' perspective. *Revista Complutense de Educación*, 23(2).

Kelly, S. N. (2008). High school instrumental students' perceptions of effective music student teacher traits. *Journal of Music Teacher Education*, 17(2), 83-91.

Kuhlman, K. (2004). The impact of gender on students' instrument timbre preferences and instrument choices. *Visions of Research in Music Education*, 5. Retrieved from <http://wwwusr.rider.edu/~vrme/>

Lavin, A., Korte, I., Davies, T. (2011). Student gender and perceptions of teaching effectiveness. *Research in Higher Education Journal*, v18 Dec 2012

Lupascu, A. R., Panisoara, G., & Panisoara I.(2013). Characteristics of an effective teacher.

Procedia-Social and Behavioral Sciences, 127, 534-538.

Minor, L. C., Onwuegbuzie, A. J., Witcher, A. E., & James, T. L. (2002). Preservice teachers' educational beliefs and their perceptions of characteristics of effective teachers. *The Journal of Educational Research*, 96(2), 116-127.

Moore, S., & Kuol, N. (2007). Retrospective insights on teaching: exploring teaching excellence through the eyes of the alumni. *Journal of Further and Higher Education*, 31(2), 133-143. doi:10.1080/03098770701267598

Murphy, P. K., Delli, L. A. M., & Edwards, M. N. (2004). The good teacher and good teaching: Comparing beliefs of second-grade students, preservice teachers, and inservice teachers. *The Journal of Experimental Education*, 72(2), 69-92. doi:10.3200/JEXE.72.2.69- 92

Napoles, J., & MacLeod, R. B. (2015). Influences of Teacher Delivery, Student Engagement, and Observation Focus on Preservice Teachers' Perceptions of Teaching Effectiveness. *Journal of Music Teacher Education*, 1057083715580436.

Parker, P. (2014). Teaching excellence from whose perspective? *International Journal of Assessment and Evaluation*, 20(4)

Polk, J. A. (2006). Traits of effective teachers. *Arts Education Policy Review*, 107(4), 23-29. <http://dx.doi.org/10.3200/AEPR.107.4.23-29>

Rife, N. A., Shnek, Z. M., Lauby, J. L., & Lapidus, L. B. (2001). Children's satisfaction with private music lessons. *Journal of Research in Music Education*, 49(1), 21-32.

Samaga, M. P., & Hemalatha, N. R. (2014). A GOOD TEACHER–MEDICAL STUDENTS VIEWS. *IOSR J Pharm*, 4(9), 0.

Sindberg, L. K. (2014). Learning How to Be a Research-Minded Teacher Four Instrumental Music Education Students Investigate Good Music Teaching Through Case Study Methodology. *Journal of Music Teacher Education*, 1057083714552678.

Thorgersen, C. F., Johansen, G., & Juntunen, M. L. (2015). Music teacher educators' visions of music teacher preparation in Finland, Norway and Sweden. *International Journal of Music Education*, 0255761415584300

Westbrook, G. W. (2004). An investigation of the effects of teacher personality on teacher behaviors in the instrumental music classroom: A path analysis. (Doctoral dissertation). *International Journal of Arts and Commerce*, 2(2), 129-144.
<http://www.ijac.org.uk/images/frontImages/gallery/Vol. 2 No. 2/13.pdf>

Williams, B. (2006). String instrument choice: a study on external factors. Kansas State University.